

MIDTRE HÅLOGALAND TINGRETT

DOM

Avsagt: 23.07.2024 i Midtre Hålogaland tingrett, Harstad

Saksnr.: 24-061975TVI-TMHA/THAR

Dommer: Dommerfullmektig Simen Gundersen

Saken gjelder: Krav om tilbakebetaling av deler av en faktura

Robin Lund AS

Advokat Ole Edvard Tokvam

mot

Astrid Meistad

Tor Arne Vannebo

DOM

Saken gjelder krav om tilbakebetaling av deler av en faktura.

Tvisten behandles etter reglene om småkravprosess i tvisteloven kapittel 10. I småkravprosess er kravet til domsgrunner noe lempeligere enn for saker som følger reglene om allmennprosess, jf. tvisteloven § 10-4 fjerde ledd. Det er tilstrekkelig at retten i domsgrunnene kort redegjør for hva saken gjelder, gjengir partenes påstander og påstandsgrunnlag, samt redegjør for de momenter retten har lagt avgjørende vekt på. På bakgrunn av sakens karakter, har retten imidlertid sett det nødvendig å gi noe mer utførlige domsgrunner enn det som ellers er vanlig ved småkravprosess.

Sakens bakgrunn

Saksøkte Astrid Meistad eier og driver enkeltpersonforetaket Orkdal Øye Astrid Meistad. I forbindelse med at klinikken skulle informere sine kunder på Facebook om klinikkens åpningstider påsken 2021, søkte en ansatt av Meistad etter et bilde som kunne legges ved facebookinnlegget. Den ansatte fant et illustrasjonsbilde av en påskekylling med teksten «God påske» og brukte dette i facebookinnlegget. Det dreier seg om et grafisk illustrasjonsbilde av en påskekylling som er tatt/lagd av saksøker Robin Lund AS:

Meistad eller den ansatte hadde ikke samtykke fra Robin Lund AS til å publisere bildet, og det var heller ikke betalt for bruken av bildet. I forbindelse med publiseringen er saksøker Robin Lund AS heller ikke kreditert.

Saksøker, Robin Lund AS, er et selskap som etter hva retten forstår eies og drives av fotografen Robin Lund. Selskapet har sine inntekter fra salg av rettigheter til fotografier som selskapet har de immaterielle rettigheter til. Dette er dels bilder som er tatt på ved fotografier, dels bilder som er etterbehandlet i redigeringsverktøy og dels bilder som er basert på at kreatør har arrangert bilder ved bruk av ulike rekvisitter.

Da Robin Lund AS oppdaget at Meistad hadde brukt et bilde i strid med åndsverkloven, sendte han et brev og en faktura til Meistad hvor selskapet informerte om den urettmessige

bruken og presenterte et krav på 9 717,5 kr som en kompensasjon for den ulovlige bruken. Meistad betalte fakturaen.

Da Meistad ble klar over Oslo tingretts dom 4. november 2022 hvor tingretten fastsatte verdien på et lignende bilde til 225 kr, fremmet Meistad den 1. april 2023 et krav om tilbakebetaling av differansen mellom 9 717,5 kr og 225 kr. Robin Lund AS avviste kravet samme dag.

Meistad brakte saken inn for forliksrådet i Kvæfjord. Den 28. februar 2024 avsa forliksrådet i Kvæfjord dom med slik slutning i sak mellom Meistad og Robin Lund AS:

«Robin Lund AS dømmes til å betale til Astrid Meistad kr 10859,50, innen 2 -to- uker.»

Dommen regnes som forkynt for Robin Lund AS den 13. mars 2024. Robin Lund AS tok ut stevning for Midtre Hålogaland tingrett den 18. april 2024 og påstod seg frifunnet og tilkjent sakskostnader. Frist for tilsvare ble satt til 13. mai 2024. Den 8. mai 2024 sendte Meistad inn tilsvare til Midtre Hålogaland tingrett. Det ble avholdt planmøte i saken 10. juni 2024. Det ble der besluttet at saken skulle behandles skriftlig og at partene skulle gis anledning til å uttale seg én gang hver før det skulle avsies dom i saken, jf. tvisteloven § 10-3 første ledd første punktum.

Robin Lund AS innga prosesskriv den 5. juli 2024, mens Meistad innga prosesskriv den 15. juli 2024.

Saksøker – Robin Lund AS – har i korte trekk gjort gjeldende:

Robin Lund er fotograf og kreatør. Han livnærer seg gjennom sitt firma Robin Lund AS blant annet av å selge lisenser til bruk av hans fotografier og grafikk. Lisensene selges via bildebyråer og fra eget nettsted robinlund.no.

Saksøkte Astrid Meistad benyttet i april 2022 i sin virksomhet et grafikk/foto-bilde som er utarbeidet for Robin Lund AS, og som selskapet har rettighetene til. Hun hadde ikke på forhånd gjort noen avtale med Robin Lund AS om benyttelse av bildet og vederlag i den forbindelse.

Da Robin Lund AS oppdaget den urettmessige bruken av bildet, sendte han faktura til saksøkte for etterklarer. Robin Lund AS utstedte faktura basert på sine standardsatser, med dobbelt vederlag som et tillegg i henhold til alminnelig praksis for at bildet er benyttet uten forhåndsklaring. I tillegg vederlag for ikke navngivelse i henhold til opphavsrettsloven. Fakturabeløp var 9 717,50 kr. Saksøkte betalte fakturaen uten forbehold.

Omkring ett år senere, den 1. april 2023, fremmer Meistad krav om tilbakebetaling av et vesentlig del av beløpet. Dette er begrunnet i at det ble avsagt en dom i Oslo tingrett knyttet til utmåling av rimelig vederlag etter åndsverklovens § 81. Robin Lund bestred kravet.

Kvæfjord forliksråd avsa dom i samsvar med Meistads påstand. Forliksrådets dom er svært knapp og inneholder etter saksøkers vurdering ingen redegjørelse for de momenter forliksrådet har lagt avgjørende vekt på ved avgjørelsen, jf. tvisteloven § 6-12 tredje ledd. Dette utgjør en vesentlig saksbehandlingsfeil.

Tilbakesøkningskravet kan ikke føre frem.

Det retten skal ta stilling til er om det foreligger grunnlag for tilbakesøkningskrav eller ikke. Retten skal ikke ta stilling til hva som er et rimelig vederlag for bruk av saksøkers bilde. Et slikt spørsmål må behandles av Oslo tingrett som er tvunget vernet for immaterielle rettigheter, jf. åndsverkloven § 85.

Prinsipalt: Det er ikke overfakturert – det eksisterer ikke noe tilbakesøkningskrav

Det fremgår av fakturaen som Meistad har betalt at Robin Lund AS har krevd erstatning tilsvarende dobbelt rimelig vederlag for ulisensiert publisering av hans bilde, samt erstatning tilsvarende rimelig vederlag for publisering uten lovpålagt navngivelse.

Det følger av forarbeidene til åndsverkloven § 81 at bestemmelsen tar sikte på å gi rettighetshaver erstatning ved overtredelse av vedkommende sine immaterielle rettigheter, selv i de tilfeller der rettighetshaver ikke har lidt et økonomisk tap, se Prop. 104 L (2016–2017) s. 345. Med andre ord, er det tale om et lovfestet erstatningsansvar ved slik overtredelse av immaterielle rettigheter.

I dette tilfellet er det tale om brudd på åndsverkloven § 3 for ulisensiert bruk, samt § 5 for bruk uten kreditering. Saksøkte synes ikke å bestride disse overtredelsene.

Fakturabeløpet består av tre ganger «énbrukslisens» i tråd med prisen som til enhver tid er oppgitt på hjemmesiden til Robin Lund AS. Prisen for standard arkivbilder er satt til å følge Norges journalistlags frilanssatser, hvilket på det aktuelle tidspunktet var 2 990 kr eksklusive merverdiavgift. Dette er en alminnelig bransjestandard.

Saksøkte bestrider ikke at fakturaen ble betalt uten forbehold. Det vil si at fakturaen ble betalt uten noen innvendinger mot erstatningsbeløpets størrelse. I sitt tilsvarende svar kommer det tvert imot frem at fakturabeløpet ble nøye vurdert, også i samråd med advokater, og at beløpet deretter ble betalt uten videre.

Om vederlaget er «rimelig» etter åndsverkloven, skal, som nevnt, ikke retten ta stilling til da spørsmål om immaterielle rettigheter er forbeholdt behandling i Oslo tingrett som tvunget verneting.

Robin Lund AS avviser etter dette at det har skjedd en overfakturering. Faktureringen har skjedd i henhold til de betingelser som fremgår av hjemmesiden til Robin Lund AS. Det er ikke fakturert for poster saksøkte ikke skal dekke og faktureringen har hverken vært uforsvarlig eller illojal. Når det ikke er tale om overfakturering, vil det heller ikke være noe beløp å kreve tilbakebetalt.

Subsidært: Det er ikke rettslig grunnlag for noe tilbakesøkningskrav

Subsidiært anfører Robin Lund at det ikke er grunnlag for noe tilbakesøkningskrav.

Et krav om tilbakebetaling må være forankret i et rettslig grunnlag.

Oslo tingretts dom av 4. november 2022 mellom Robin Kristiansen Lund og saksøkte Lancelot AS, Lillestrøm Kirkelige Fellesråd, Telemark Bonde og Småbrukarlag, TV-Tormod AS, Klinikk Stikk, Tannlege Walle AS og Sentrum Fysioterapi Bodø AS kan ikke brukes som et hjemmelsgrunnlag for saksøktes tilbakesøkningskrav. Verken Robin Lund AS eller Meistad var part i saken.

Saksøkte må derfor ha et annet rettslig grunnlag for å kreve tilbakebetaling. Saksøkte har i sitt tilsvaret datert 8. mai 2024 gitt en rekke ulike grunner for å kreve tilbakebetaling, uten at det er klart hvilke rettslig grunnlag som faktisk påberopes.

Det foreligger ingen avtale om tilbakebetaling av hele eller deler av det betalte beløpet. Det vises igjen til at saksøkte betalte fakturaen uten forbehold eller innvendinger mot hverken grunnlaget eller satsen. Det legges til grunn at fakturabeløpet var akseptert ved betaling, og at det ikke var avtalt noen adgang for tilbakesøkningskrav.

Saksøkte synes å anføre at fakturaen ikke er gyldig da saksøkte påstår å ha «blitt forledet, eller sågar, svindlet, til å betale for mye», med videre henvisning til avtaleloven. Det kan fore eksempel være avtaleloven § 36 som Meistad sikter til. Det er ikke grunnlag for tilbakesøkningskrav etter hverken avtaleloven § 33 eller § 36. Avtaleloven § 37 er heller ikke aktuell da saksøkte ikke er forbruker. Bestemmelsen om re integra i avtaleloven § 39 kan heller ikke være aktuell med hensyn til den tiden som er gått fra fakturaen ble betalt og at saksøker har innrettet seg etter dette. Andre bestemmelser etter avtaleloven synes ikke relevante i denne forbindelse.

Det er heller ikke grunnlag for å kreve erstatning basert på kontrakten. Den betalte fakturaen er å anse som en bekreftelse på en kontrakt mellom partene om en betalingsforpliktelse. For det tilfellet at saksøker påberoper seg erstatning fra saksøkte, vil

et slik krav i så fall måtte bero på et mislighold av denne kontrakten. For erstatning i kontrakt kreves det reklamasjon innen rimelig tid, se eksempelvis LH-2023-145707. Det fremgår klart av tilsvaret at saksøkte «ble klar over at prisen på bildet var altfor høy, altså da tingrettsdommen av november 2022 ble rettskraftig». Krav om tilbakebetaling den 1. april 2023, nærmere 5 måneder etter kunnskap om forholdet, er ikke innen rimelig tid, og reklamasjon er således for sent fremsatt.

Condictio indebiti er ikke rettsgrunnlag for tilbakebetalingsplikten i dette tilfellet. Saksøkte har ikke betalt for mye på grunn av en misforståelse av de faktiske forhold på betalingstidspunktet. Det vises igjen til den vurdering saksøkte i tilsvaret redegjør for at hun har foretatt av fakturaen og fakturabeløpet, herunder sammen med advokater. Det er derfor ikke tale om noen misforståelse, eller «feilbetaling», men en innfrielse av en selvstendig betalingsforpliktelse, se eksempelvis Rt. 2004 s. 782. Dermed er det ikke tale om en betaling uten rettsgrunn, og inngangsvilkåret for tilbakesøking etter condicito indebiti er derfor ikke oppfylt.

Saksøkerens påstand:

1. Robin Lund AS frifinnes.
2. Astrid Meistad dømmes til å erstatte Robin Lund AS sine sakskostnader for tingretten.

Saksøkte – Astrid Meistad – har i korte trekk gjort gjeldende:

Bakgrunnen for saken er at en sekretær i enkeltpersonforetaket Orkdal Øye Astrid Meistad søkte etter gratis påskebilder for å legge ut på selskapets facebookside for å informere om forretningsmessige forhold knyttet til påsken 2021. I den forbindelse dukket det opp et svært enkelt bilde uten noen angivelse av hvem som hadde opphavsrett. På den tiden oppga ikke Robin Lund opphavsrett på bildene på nettet. Det var først etter at han ble pålagt av en domstol å oppgi opphavsrett på bildene sine at det ble synlig på nettet. Facebooksiden vår har noen titalls besøkende og manglende kreditering utgjorde neppe noe reklametap for Robin Lund AS.

Den 11. april 2022 mottok Orkdal Øye Astrid Meistad en faktura fra Robin Lund AS på 9 717,5 kr. Kravet kom overraskende og var ergelig, men ettersom kravet fra Robin Lund AS hadde en truende form hvor det ble truet om rettssak og henvisning til bransjestandard, valgte Meistad likevel å betale kravet.

Oslo tingrett avsa den 4. november 2022 en dom hvor tingretten fastsatte verdien på et lignende bilde til 100 kr. Saken gjaldt Robin Lund personlig og en rekke selskapet. Meistad kontaktet Robin Lund AS for å få tilbake mellomlegget mellom fakturaen og bildets verdi slik det var vurdert av Oslo tingrett. Dette ble avslått omgående.

Oslo tingretts dom av 4. november 2022 er illustrerende for at Meistad har krav på tilbakebetaling. I dommen går Oslo tingrett langt i å antyde at Robin Lunds fakturakrav er svindel. For eksempel avslører Oslo tingrett at Robin Lund ikke har solgt noen bilder til «frivillige» kjøpere i henhold til Robin Lunds egen prisliste. Det faktum at Robin Lund har mottatt et betydelig større beløp fra Meistad enn det han hadde krav på, gjorde at forliksrådet i Kvæfjord påla Robin Lund AS å betale tilbake mellomlegget.

Tilbakebetalingskravet er ikke foreldet. Det er naturlig at foreldelsesfristen løper fra det tidspunktet Meistad ble klar over at prisen på bildene var for høye. Dette var da Borgarting lagmannsrett våren 2023 (omkring mars) avviste anken fra Robin Lund over Oslo tingretts dom av 4. november 2024.

Kravet er heller ikke reklamert for sent da vi satte frem reklamasjonen 1. april 2023 etter at Borgarting lagmannsrett avviste anken fra Robin Lund i mars 2023. Tilbakebetalingskravet ble sendt omgående etter dette.

Robin Lund AS forsøker å gjøre et poeng ut av at Meistad ikke har betalt fakturaen uten forbehold, og av den grunn ikke har krav på å få noe tilbakebetalt fra Robin Lund AS. Da Meistad mottok fakturaen, ble det undersøkt om dette kunne være riktig. Meistad synes både den gang og nå at beløpet var urimelig høyt. Saken ble også drøftet med noen venner som er advokater. Konklusjonen på diskusjonene var at en antok at dette var bransjestandard slik det fremgikk av fakturaen.

Det virker som om Robin Lund AS ser på enhver betalt faktura som en bindende avtale. Det er det ikke grunnlag for. Meistad har blitt forledet og svindlet til å betale alt for mye. Avtaleloven § 36 rammer slike tilfeller.

Fakturaen fra Robin Lund har en ordlyd om ikke er til å misforstå. Det fremgår blant annet at «[i]kke-lisensiert bildebruk blir fortrinnsvis fulgt opp med fakturering, som et tilbud for å spare alle parter for unødvendige ergrelser i rettssystemet», «å unnlate å betale vil være poengløst», «hvert eneste tilfelle er en potensiell anmeldelse eller kostbart krav fra opphavspersonen». Robin Lund AS er også tydelig på at de ikke besvarer telefoner.

Meistad så det likevel som lite formålstjenlig å forhandle seg til en annen pris eller bruke mye tid og penger på en sak som vi, slik saken stod i april 2022, ikke hadde så stor sjanse til å vinne fullt og helt. Meistad betalte fakturen i den tro at den bygde på bransjestandard slik det står i fakturaen. Det er vanlig å betale en faktura uten forbehold. Det medfører imidlertid ikke at du mister alle dine rettigheter om det senere viser seg at beløpet er feil.

Når det gjelder de rettslige anførselene, er Meistad av den oppfatning at Oslo tingretts dom av 4. november 2022 er riktig. Tingretten fastsatte prisen til 100 kr, men med et dobbelt

påslag som følge av urettmessig bruk, og med tillegg av merverdiavgift, slik at prisen for et bilde ble fastsatt til 225 kr. Dette er bare en brøkdel av den prisen Robin Lund har fakturert hundrevis av personer. Bildene til Robin Lund AS kan ikke sammenlignes med Norsk journalistlags standardsatser for bilder.

Forretningsideen til Robin Lund AS er å tjene penger på å lete etter brukere som i villfarelse har brukt bilder fra nettet som tilhører ham. Det er uklart for Meistad hvordan Robin Lund AS opererer for å søke igjennom Facebook og andre nettsider, men det er ikke tilfeldig at Robin Lund AS har klart å finne de eller fleste som bevisst eller ubevisst har brukt bildene deres.

Det er også slik at om en søker etter gratis påskebilder på nettet, så dukker det straks opp mange bilder som er tatt av Robin Lund AS. Dersom en legger til ordet «gratis» i søkefeltet, dukker det opp enda flere påskebilder. Dette styrker mistanken om at Robin Lund AS fortsatt påvirker søkemotorene for å få treff på sine «gratisbilder». Dette gjøres trolig med et ønske om at folk skal bli fristet til å bruke bildene ulovlig, for deretter å sende store regninger for ulisensierte og ikke-krediterte bilder.

Etter Oslo tingretts dom av 4. november 2022, falt i stor grad Robin Lunds forretningsidé i grus.

Det Robin Lund AS bedriver ligger nært opp til en bedragerilignende virksomhet.

Pristiltaksloven § 6 slår fast at du kan kreve tilbakebetalt overprisen.

Læren om *condictio indebiti* gir grunnlag for tilbakebetaling.

Den såkalte Werner-Jensen saken (Oslo tingretts saksnummer 22-155115MED-TOSL/03) har paralleller til denne saken. I den saken ble en kunstner dømt for å ha solgt malerier i en annen kunstners navn. Meistad er av den oppfatning at Robin Lund AS er en bedrager på lik linje. Ingen har kjøpt bildene til Robin Lund AS frivillig, men de har blitt forledet til å tro at de var forpliktet til å betale omtrent hundre ganger mer for bildene enn det de var verdt. Robin Lund AS har hatt millioninntekter på sin virksomhet.

Saksøktes påstand:

1. Robin Lund AS dømmes til å betale tilbake det Astrid Meistad har betalt for mye for bildet, kr 9492,50, pluss rettsgebyr for forliksrådet kr 1367,-, samt lovens forsinkelsesrente fra det tidspunktet retten finner rimelig.
2. Robin Lund AS dømmes til å betale Astrid Meistads sakskostnader for tingretten.

Rettens vurdering

1. Innledning

Retten forstår det slik at det ikke er bestridt at bildet er vernet som fotografisk bilde etter åndsverkloven § 23, og at det er Robin Lund AS som har rettighetene som fotograf/kreatør. Videre er det enighet om at det ikke ble innhentet samtykke før publisering, at Robin Lund AS ikke fikk noe vederlag og at han heller ikke ble kreditert som fotograf i forbindelse med publiseringen. Det er også enighet om at Meistad har betalt fakturaen hun mottok fra Robin Lund 11. april 2022.

Partene er derimot uenige om det er grunnlag for at Meistad har rett til å få tilbakebetalt deler av fakturaen, nærmere bestemt 9 492,50 kr. Dette er sakens materielle hovedspørsmål.

2. Prosessuelt

Saken har tidligere vært behandlet i forliksrådet. Avgjørelsen fra forliksrådet regnes som forkynt for Robin Lund AS den 13. mars 2024. Stevning ble inngitt 18. april 2024. Avgjørelsen er bragt inn for tingretten innen fristen på én måned etter tvisteloven § 6-14 første ledd første punktum da fristen for å foreta en slik prosesshandling ikke løper i rettsferien, jf. domstolloven § 140 første, jf. andre ledd. Se nærmere Bøhn, Juridika lovkommentar til domstolloven § 140.

Foranlediget av Meistads tilsvaer, bemerker retten at Midtre Hålogaland tingrett er rett vernet for overprøving av dommer fra forliksrådet etter tvisteloven § 6-14 første ledd, jf. Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2010 s. 1225.

Retten bemerker at åndsverkloven § 85 om at Oslo tingrett er tvungen vernet for sivile søksmål om inngrep i en annens rett eller andre overtredelser av åndsverkloven ikke er til hinder for at denne saken behandles ved Midtre Hålogaland tingrett. Saken gjelder spørsmålet om det er grunnlag for tilbakebetaling for deler av en betalt faktura som i sin tur bygger på et standpunkt om at det foreligger en overtredelse av åndsverkloven. Et mulig grunnlag for tilbakebetaling vil kunne være gjennom reglene om avtalerevisjon. Saken gjelder derfor ikke spørsmålet om det foreligger et inngrep i noens immaterielle rettigheter eller andre overtredelser av åndsverkloven.

3. Utgangspunktet for vurderingen: Spørsmålet om avtaleinngåelse

Det må være klart at fakturaen fra Robin Lund AS til Meistad om betaling for urettmessig bruk av bildet er å anse som et avtalemessig tilbud om å gjøre opp for den immaterielle krenkelsen. Det er også på det rene at betalingen fra Meistad må anses som en aksept av dette tilbudet, og at det på denne bakgrunn er inngått bindende avtale om at oppgjøret for den urettmessige bruken av bildet av påskekyllingen var 9 717,5 kr. Denne løsningen kan

forankres i både avtalelovens bestemmelser om avtaleinngåelse i kapittel 1 og alminnelige og ulovfestede prinsipper for avtaleinngåelse.

Det er ingen preseptoriske bestemmelser i åndsverkloven som er til hinder for at det inngås en slik avtale om oppgjør for urettmessig bruk av immaterielle rettigheter.

Det foreligger derfor en bindende avtale om betaling av 9 717,5 kr for den urettmessige bildebruken mellom Robin Lund AS og Meistad. Spørsmålet er om det foreligger et gyldig rettsgrunnlag som gjør at Meistad kan kreve tilbakebetalt deler av dette beløpet, og eventuelt hvor mye.

4. Kan kravet om tilbakebetaling bygges på avtaleloven § 36?

Et mulig rettslig grunnlag for Meistads krav om tilbakebetaling er avtaleloven § 36. Bestemmelsens to første ledd lyder slik:

«En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. Det samme gjelder ensidig bindende disposisjoner.

Ved avgjørelsen tas hensyn ikke bare til avtalens innhold, partenes stilling og forholdene ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig.»

I medhold av avtaleloven § 36 kan en avtale helt eller delvis settes til side eller endres dersom det ville virke «urimelig» eller «være i strid med god forretningsskikk» å gjøre den gjeldende. Det som er i strid med god forretningsskikk, vil i regelen også være urimelig. Retten forholder seg derfor til vurderingstemaet «urimelig» i det følgende.

Spørsmålet om avtalen er urimelig beror på en helhetsvurdering av avtalens virkninger, jf. formuleringen «å gjøre den gjeldende». Ved denne vurderingen vil det være relevant å se hen til avtalens innhold, partenes stilling, forholdene ved avtalens inngåelse, senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. Det er med andre ord en bred helhetsvurdering hvor det skal tas utgangspunkt i en konkret rimelighetsstandard. Det betyr at det er rimeligheten av den enkelte avtale eller det enkelte avtalevilkår som skal vurderes, jf. Woxholth, *Utviklingen i rettspraksis vedrørende anvendelsen av avtaleloven § 36*, inntatt i Jussens Venner 2013 s. 259-286.

Ved lovforberedelsen ble det vurdert om det skulle stilles et krav om kvalifisert urimelighet før avtaleloven § 36 kunne komme til anvendelse, se Ot.prp.nr.5 (1982-1983) s. 30. Standardkontraktutvalget, Justis- og politidepartementet og Stortinget var imidlertid av den oppfatning at det ville være tilstrekkelig med urimelighet som vilkår for lemping.

Justis- og politidepartementet uttalte i den forbindelse følgende i Ot.prp.nr.5 (1982-1983) s. 30:

«[T]ilsidesettelse vil neppe skje uten at domstolene finner urimeligheten klart eller tydelig påvist. Det ligger også i formuleringen «urimelig» at et vilkår må være positivt urimelig for at det skal kunne lempes; det er selvfølgelig ikke nok at det kan tenkes rimeligere løsninger. «Urimelig» må oppfattes som i seg selv et ganske strengt kriterium, som det ikke vil være kurant å påberope. En formulering om «klart» urimelig i selve lovteksten, vil imidlertid lett virke som et ytterligere krav om kvalifisert urimelighet (ikke bare om tydelig eller utvilsom urimelighet), som man altså ikke finner ønskelig.»

Det er følgelig ikke enhver skjevhet i et avtaleforhold som gir grunnlag for anvendelse av avtaleloven § 36. Det er de klare, i betydningen tydelige, urimeligheter som kan sensureres med hjemmel i bestemmelsen. Det avgjørende er, slik det uttrykkes i Ot.prp.nr.5 (1982–1983) side 30, om avtalen eller avtalevilkåret «i det konkrete tilfelle er så urimelig at dommeren ikke finner å kunne opprettholde det uforandret».

Det er ikke tilstrekkelig for å anvende avtaleloven § 36 at avtalen har blitt ufordelaktig for en av partene. I juridisk litteratur er det uttalt at det må foreligge en klar forskjell mellom virkningene av kontraktsvilkårene og det som anses som en rimelig løsning i rettsforholdet mellom partene før det kan bli aktuelt å anvende avtaleloven § 36. Se Woxholth, *Utviklingen i rettspraksis vedrørende anvendelsen av avtaleloven § 36*, inntatt i Jussens Venner 2013 s. 259-286, med videre henvisninger. Se også Høyesteretts avgjørelser inntatt i Rt. 2012 s. 355, Longvik-dommen, og Rt. 2013 s. 388, Røeggen-dommen.

Formålet med en lempingsregel slik som avtaleloven § 36 er å verne en part mot urimelige kontraktsvilkår. I forarbeidene, Ot.prp.nr.5 (1982–1983) s. 11, uttaler departementet følgende:

«Det viktigste hensyn bak en generell lempingsregel er å beskytte den svake part i avtaleforholdet mot at den andre part misbruker avtalefriheten ved å utnytte sin sterke avtaleposisjon, sin innsikt og erfaring etc til å skaffe seg urimelige fordeler på den andre parts bekostning.»

Spørsmålet om det er grunnlag for et tilbakebetalingskrav beror som nevnt på om avtalen er urimelig. Ved vurderingen av om avtalen er urimelig, vil avtalens innhold og virkninger stå sentralt. Det vil i den forbindelse blant annet være relevant å se hen til hva som er partenes ytelser i avtaleforholdet.

Ytelsen til Meistad består i betaling av et pengebeløp på 9 717 kr som en kompensasjon for øyeklinikkens urettmessige bruk av bildet av påskekyllingen, mens ytelsen fra Robin Lund

AS består i at selskapet anser den immaterielle krenkelsen ved den urettmessige bildebruken for kompensert.

Meistads grunnlag for avtalerevisjon bygger på at det vederlaget som er lagt til grunn i avtalen mellom partene er urimelig høyt. Ved vurderingen av om et vederlag er urimelig høyt etter avtaleloven § 36, er utgangspunktet for vurderingen forholdet mellom ytelse og motytelse. Dersom den påståtte urimelige ytelsen har en markedspris, beror vurderingen på en sammenligning mellom markedsprisen og den avtalte pris, jf. Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2012 s. 355, Longvik-dommen. Ved urimelighetsvurderingen vil det derfor være aktuelt å se hen til hva som vil være en markedspris for et slikt bilde.

Robin Lund AS har i fakturaen og i stevningen lagt til grunn at markedsverdien på en énbrukslisens for det grafiske illustrasjonsbildet av påskekyllingen er på 2 990 kr. Retten kan ikke se at Robin Lund AS har sannsynliggjort at dette er markedspris. Det er ikke fremlagt dokumentasjon på at dette er en pris som et marked er villig til å betale for et grafisk illustrasjonsbilde av en påskekylling. Robin Lund AS har heller ikke fremlagt noe dokumentasjon på at det faktisk er noen som har betalt 2 990 kr for bildet. Det er videre heller ikke dokumentert noen tilfeller av at selskapet på frivillig basis har lisensiert rettigheter til tilsvarende bilder til den prisen de krever. Det kan derfor ikke anses sannsynliggjort at 2 990 kr er markedsprisen for bildet av påskekyllingen.

Meistad har lagt frem to utskrifter fra nettstedet meedeea.com fra henholdsvis 20. juni 2023 og 19. januar 2024 hvor lisens for bruk av det aktuelle bildet kunne kjøpes for 164 dollar. Dette utgjør om lag 1 700 kr – avhengig av dollarkursen den aktuelle dagen hvor valutaomregningen skjer. Dette synes å være en pris som er satt av innehaveren av nettsiden og som sitter på rettighetene til bildet. Det er heller ikke her fremlagt noen salgstall eller liknende. Retten kan derfor heller ikke se at denne prisen reelt sett reflekterer den reelle markedsprisen for bildet. Det er heller ikke påstått fra noen av partene.

Selv om ikke denne saken gjelder spørsmålet om kompensasjon for en immaterialrettslig overtredelse av åndsverkloven, består ytelsen til Robin Lund AS i at betalingen fra Meistad er en kompensasjon for den immaterielle krenkelsen som selskapet ble utsatt for. På bakgrunn av at partene ikke har sannsynliggjort noen reell markedspris og det ikke eksisterer noe marked for omsetning av kreditorposisjonen ved immaterielle krenkelsener, er det etter rettens syn naturlig å se hen til hva opphaveren ville hatt krav på dersom saken hadde vært behandlet som en inngrepssak etter åndsverkloven. Dette er det nærmeste en kommer for å beregne markedsmessig verdi på bildet slik denne saken ligger an.

Åndsverkloven § 81 regulerer retten til vederlag og erstatning for inngrep i rettigheter etter loven. Et sentralt formål med bestemmelsen er å styrke rettighetshavers muligheter for å oppnå en tilfredsstillende kompensasjon ved krenkelsener fordi det kan være vanskelig å dokumentere et økonomisk tap ved krenkelsener av immaterielle rettigheter. Den som er

utsatt for en immateriell krenkelse kan etter åndsverkloven § 81 velge mellom tre ulike grunnlag for utmåling av kompensasjonen, og velge det høyeste av disse beløpene. Bestemmelsens to første ledd lyder slik:

«Den som forsettlig eller uaktsomt gjør inngrep i en annens rett eller på annen måte overtrer denne loven, skal betale til den forurettede:

- a. rimelig vederlag for bruken, samt erstatning for skade som følge av overtredelsen som ikke ville oppstått ved avtale om bruk
- b. erstatning for skade som følge av overtredelsen, eller
- c. vederlag svarende til vinningen som er oppnådd ved overtredelsen.

Vederlag og erstatning fastsettes etter det av grunnlagene i bokstav a til c som er gunstigst for den forurettede. Ved utmålingen av vederlag og erstatning for forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse tas det også hensyn til ikke-økonomisk skade påført den forurettede ved overtredelsen.

Er det handlet forsettlig eller grovt uaktsomt, skal overtrederen, dersom den forurettede krever det og i den grad det ikke fremstår som urimelig, i stedet for vederlag og erstatning fastsatt etter første ledd, betale det dobbelte av rimelig vederlag for bruken.»

Det følger av bestemmelsen at det er et grunnvilkår for å kunne kreve vederlag og erstatning at inngrepet i rettigheten er gjort forsettlig eller uaktsomt. Dersom det skal være aktuelt med dobbelt vederlag etter åndsverkloven § 81 tredje ledd, er det et vilkår at det er utvist forsett eller grov uaktsomhet. Forsettet omfatter hensiktsforsett, sannsynlighetsforsett og såkalt eventuelt forsett. Uaktsomhet foreligger dersom noen handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse. Se også Magnus Hauge Greaker og Camilla Vislie, *Immateriell rett, kontrakter og erstatning*, (2020) s. 270.

Retten kan ikke se at Meistad eller hennes ansatt har handlet forsettlig, men er av den oppfatning at den urettmessige bildebruken må betegnes som grov uaktsom idet det å bruke bilder en finner på nettet ukritisk uten å avklare opphavsrettsligespørsmål må betegnes som en svært klanderverdig opptreden som det er grunnlag for å rette sterk bebreidelse mot. Åndsverkloven § 81 får dermed anvendelse.

Etter bokstav a vil rettighetshaveren ha krav på en kombinasjon av vederlag og erstatning, mens han etter bokstav b får dekket økonomiske tap som står i adekvat årsakssammenheng med overtredelsen og etter bokstav c vil han ha rett til et vederlag svarende til vinningen som er oppnådd ved overtredelsen.

Det er i denne saken klart at Robin Lund AS vil ha rett til vederlag og erstatning etter bokstav a da det ikke er sannsynliggjort noe økonomisk tap på selskapets hånd eller noe økonomisk vinning på Meistads side som følge av den urettmessige bildebruken.

Hva som utgjør et rimelig vederlag må i utgangspunktet avgjøres ut fra omfanget av bruken, den økonomiske verdi for overtrederen, vanlig bransjestandard eller praksis på det aktuelle området og andre konkrete forhold, jf. Prop.104 L (2016–2017) s. 343. Det følger videre av forarbeidene at dersom bransjestandard eller praksis ikke gir veiledning, må vederlaget fastsettes på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av hva som ut fra rettighetens verdi utgjør et rimelig vederlag for bruken.

Departementet har i forarbeidene lagt til grunn at vederlaget ikke kan settes til et lavere beløp enn det overtrederen hadde måttet betalt i vederlag hvis han hadde inngått en avtale om bruk i samme omfang som det overtredelsen gjelder, se Prop.104 L (2016–2017) s. 343.

Selv om det ikke er sannsynliggjort at den reelle markedsprisen for bildet er på om lag 1 700 kr, er det sannsynliggjort at det er mulig å kjøpe bildet for om lag 1 700 kr. Som et utgangspunkt kunne det derfor være naturlig å legge til grunn at vederlaget minst må settes til 1 700 kr.

En slik regel kan imidlertid fort føre til at noen som uforvarende bruker et bilde som vedkommende finner på nett til privat bruk kunne bli ilagt å betale et svært høyt vederlag dersom den påkrevde prisen for bildebruken var satt svært høy. Teoretisk kan prisen for et enkelt illustrasjonsbilde fastsettes meget høyt, uten at det i praksis er mulig å oppnå et vederlag i nærheten av den påkrevde prisen. Dette ville ikke vært noen god regel. Som i lovgivningen ellers må det være et rimelig forhold mellom den krenkelsen som noen har begått ovenfor en annen, og den sanksjonen som vedkommende ilegges som en reaksjon på krenkelsen som er begått.

Retten kan ikke se at departementet i forarbeidene har berørt spørsmålet om fremgangsmåten for å fastsette et rimelig vederlag dersom markedsprisen for et opphavsrettslig verk ikke lar seg fastsette. Retten er imidlertid av den oppfatning at forarbeidene lest under ett må forstås slik det ikke kan ha vært departementets mening at vederlaget alltid skal settes til den prisen som opphaveren normalt forlanger. Retten viser i den forbindelse til uttalelsen i Prop.104 L (2016–2017) s. 343 og 344, hvor departementet uttaler følgende:

«Dersom overtredelsen gjelder slik bruk som krenker opphaverens eller verkets anseelse, ville det som regel ikke kunne ha kommet i stand noen avtale for den aktuelle bruken. Vederlaget må i slike tilfeller fastsettes til det som ville utgjort et

rimelig vederlag for en bruk som har samme omfang som overtredelsen, men som har en slik karakter at det kunne kommet i stand en avtale.»

Uttalelsen gjelder ikke direkte problemstillingen om hva markedsprisen skal være dersom denne ikke lar seg dokumentere. Uttalelsen er likevel illustrerende for at det i tilfeller hvor det ikke er mulig å fastsette noen markedspris fordi det ikke eksisterer noe marked for det beskyttede formuesobjektet, må vederlaget fastsettes til en rimelig kompensasjon basert på det som en må anta ville vært markedspris.

På denne bakgrunn må uttalelsen i forarbeidene om at vederlaget ikke skal fastsettes lavere enn om overtrederen hadde måttet betalt i vederlag hvis han hadde inngått en frivillig avtale være forbeholdt de tilfellene hvor det er dokumentert at det er et marked for omsetning av det aktuelle bildet til den påkrevde prisen, likevel slik at det også i slike tilfeller må bero på en konkret vurdering.

Det vil etter rettens syn ikke være et urimelig resultat av en slik regel at en grafisk designer eller fotograf ikke kan ta den prisen de selv ønsker for bildet sitt. Dersom det er et marked for omsetning av bildet eller lignende bilder til den påkrevde prisen, vil opphaveren enkelt kunne dokumentere dette gjennom å vise til salgstill eller liknende som kan dokumentere dette. Dersom det ikke er mulig å dokumentere dette, vil det etter rettens syn være et klart uttrykk for at det ikke eksisterer noen markedspris på det nivået som opphaveren hevder. Markedspris er et resultat av tilbud og etterspørsel, og ikke én aktørs prissetting. I mangel av slik dokumentasjon, må resultatet bli at vurderingen må skje skjønnsmessig der retten tar utgangspunkt i hva en antar at markedet ville betalt for bildet.

Ved den konkrete vurderingen skal det tas i betraktning hva som er omfanget av bruken, den økonomiske verdien for overtrederen, vanlig bransjestandard eller praksis og andre konkrete forhold. Dersom bransjestandard eller praksis ikke gir veiledning, skal vederlaget fastsettes på grunnlag av en skjønnsmessig vurdering av hva som ut fra rettighetens verdi utgjør et rimelig vederlag for bruken.

Omfanget av bildebruken må karakteriseres som svært beskjedne. Det dreier seg om et bilde av en påskekylling som ble brukt i forbindelse med at Orkdal Øye skulle annonsere på facebooksidene sine at de holdt stengt i påsken. Det fremgår av skjermbildet som er tatt av facebookinnlegget at klinikken har 88 følgere og at det er 13 personer som har «likt» innlegget. Det er ikke grunn til å tro at Orkdal Øye har fått noen økonomisk verdi ved den urettmessige bildebruken.

Bildenes oppløsning har betydning for prisen. Meistad har brukt bildene på Facebook der høy oppløsning ikke er viktig. Meistad ville derfor klart seg med lavoppløselige og billige bilder for sitt bruksformål. Retten bemerker videre at bildet er et relativt enkelt illustrasjonsbilde.

Meistad har til støtte for at bildet ikke er verdt mer enn 100 kr lagt frem og vist til Oslo tingretts dom TOSL-2022-101531. Saken har flere likhetstrekk som denne saken, likevel slik at den kun gjaldt spørsmålet om urettmessig bruk av lignende illustrasjonsbilder for høytidsmarkeringer og hva som utgjorde et «rimelig vederlag» etter åndsverkloven § 81 for disse illustrasjonsbildene. I den nevnte dommen fra Oslo tingrett gjaldt saken disse bildene:

Som Oslo tingrett påpeker i dommen vil prisen for tilsvarende produkter påvirke hva som er rimelig vederlag for denne type bilder. Oslo tingrett fant det dokumentert at tilsvarende bilder ble lisensiert for 30-100 kr pr bilde. Det er ikke fremlagt noe i denne saken som gir grunnlag for å fravike dette. Det er etter rettens syn også en rimelig pris per bilde. Som følge av den teknologiske utviklingen er det heller ikke grunn til å tro at verdien av slike illustrasjonsbilder vil øke i tiden fremover.

Retten mener at det i denne saken er dokumentert at et rimelig vederlag for et slikt bilde som denne saken gjelder er 100 kr. Dette inkluderer også en kompensasjon for brudd på plikten til å kreditere fotografen etter åndsverkloven § 5.

Den krenkede har i tillegg til et rimelig vederlag for bruken, også rett til erstatning for skade som følge av overtredelsen som ikke ville oppstått ved avtale om bruk. Det er bare skade i form av økonomisk tap som kan kreves erstattet. For at det skal kunne tilkjennes erstatning i tillegg til rimelig vederlag, må derfor den forurettede sannsynliggjøre at overtredelsen har medført et økonomisk tap som ikke også ville oppstått ved avtale om bruk.

Retten kan ikke se at det i dette tilfellet er oppstår noe økonomisk tap ved denne krenkelsen. Et slikt tap er uansett ikke dokumentert, og det tilkjennes derfor ikke noe erstatning for krenkelsen.

Det skal også legges til merverdiavgift, slik at rimelig vederlag for bildebruken er 125 kr inkludert merverdiavgift. Kompensasjonen for opphavsrettskrenkelsen ville derfor blitt

fastsatt til 125 kr inkludert merverdiavgift dersom saken hadde kommet til pådømmelse som en opphavsrettskrenkelse.

Det må imidlertid tas i betraktning at dersom inngrepet er gjort forsettlig eller grovt uaktsomt, skal det betales dobbelt vederlag dersom det ikke fremstår urimelig, jf. åndsverkloven § 81 andre ledd. Retten har ovenfor konkludert med at Meistad v/hennes ansatt har handlet grovt uaktsomt, slik at det skal utmåles dobbelt vederlag. Retten kan ikke se at det er urimelig at Meistad betaler dobbelt vederlag. Dobbelt vederlag tilsvarer derfor 200 kr uten merverdiavgift.

Det er kun ved omsetning av varer og tjenester det skal beregnes merverdiavgift, jf. merverdiavgiftsloven § 4-1. Det skal ikke beregnes merverdiavgift ved erstatning. Retten anser kompensasjonsløsningen i åndsverksloven § 81 dels som en form for omsetning av varer og tjenester, og dels som en form for erstatning. Bestemmelsens pønale element ved at opphaveren har krav på dobbelt vederlag etter andre ledd har karakter av å være en erstatning. Det fastsettes derfor kun merverdiavgift på de første 100 kr, slik at den samlede kompensasjonen blir 225 kr inkludert merverdiavgift.

Retten er på denne bakgrunn kommet til at Robin Lund AS ville hatt krav på en kompensasjon på 225 kr dersom saken hadde vært behandlet som en inngrepssak etter åndsverksloven § 81. Dette er det nærmeste en kommer en metode for å beregne markedsmessig verdi på bildet når denne ikke lar seg sannsynliggjøre på andre måter.

Avtalen mellom partene innebærer at Meistad har betalt 9 717 kr til Robin Lund AS som en kompensasjon for øyeklinikkens urettmessige bruk av illustrasjonsbildet av påskekyllingen. Den «markedsmessige» prisen for dette ville vært 225 kr. Dette innebærer at den avtale kontraktsprisen er over førtitre ganger høyere enn det som den «markedsmessige» prisen ville vært. Selv om kontraktsprisen isolert sett er nokså lav, er denne «overprisen» på førtitre ganger «markedspris» svært høy. Kjernen i avtalen fra Meistads side er derfor at hun betaler et betydelig vederlag til Robin Lund AS som en kompensasjon for en nokså beskjedne immateriell krenkelse.

Utgangspunktet i norsk rett er at enhver har ansvar for sine egne forutsetninger som ligger til grunn for avtaleinngåelsen. Dette utgangspunktet endres ikke ved at en av partene har hatt en motiverende forutsetning for avtalens inngåelse som den andre parten har vært klar over. Det beror på en helhetsvurdering hvor det alle forhold tatt i betraktning må være rimelig å legge forutsetningssikten over på den andre parten, se Woxholth, *Forutsetningslæren og avtaleloven § 36*, inntatt i Jussens Venner 2000 s. 109-131.

Det skal etter avtaleloven § 36 legges vekt på «partenes stilling» ved urimelighetsvurderingen. Dersom det er en betydelig skjevhet i styrkeforholdet mellom partene og skjevheten har gitt seg utslag i utformingen av avtalen, kan det etter

omstendighetene i en urimelighetsvurdering kunne tale for avtalerevisjon. Dette vil særlig kunne være aktuelt i forbrukerforhold, men bestemmelsen er også anvendelig i avtaler mellom næringsdrivende og mellom privatpersoner, se NOU 1979:32 s. 47 og Ot.prp.nr.5 (1982-1983) s. 33. På samme side i proposisjonen uttaler departementet følgende:

«Det er her særlig det forhold at den ene avtalepart kan ha vært underlegen som kan være aktuelt, eksempelvis slik en alminnelig forbruker ofte vil være i forhold til den næringsdrivende medkontrahent. Det kan imidlertid også være slik at den ene næringsdrivende har vært underlegen i forhold til den annen. Det er videre et moment å se hen til hvem som har utarbeidet kontrakten. Dersom den ene part har benyttet sin standardkontrakt, er dette normalt en omstendighet som har styrket hans stilling. «Partenes stilling» kan dessuten referere seg til alder, innsikt, erfaring og andre subjektive forhold.»

Retten viser videre til Standardkontraktutvalget som i NOU 1979:32 på s. 48 påpeker at det også er andre enn forbrukere som, med hensyn til forhandlingsstyrke og innsikt i vedkommende kontraktsområde, kan stå i en tilsvarende stilling som en forbruker, og dermed også kan ha behov for vern etter avtaleloven § 36.

Det er også i rettspraksis lagt til grunn en relativ standard for vurderingen av styrkeforholdet mellom partene. Retten viser i den forbindelse til høyesterettsavgjørelsene inntatt i Rt. 2012 s. 355, Longvik-dommen, og Rt. 2013 s. 388, Røeggen-dommen. I Longvik-dommen, hvor saken stod mellom to forbrukere på den ene siden og en bank på den andre siden, ble det stilltiende lagt til grunn og vektlagt av Høyesterett at forbrukerne relativt sett hadde god kjennskap til sammensatte investeringsprodukter og derfor ikke hadde det samme behovet for beskyttelse som en «alminnelig» forbruker. I Røeggen-dommen derimot slår Høyesterett tidlig i votumet fast at styrkeforholdet mellom forbrukeren og banken vil stå sentralt ved urimelighetsvurderingen, jf. dommens avsnitt 54. Differensieringen i de to dommene mellom to tilsynelatende likevektige parter (forbrukerne) viser at det må skje en konkret vurdering av partenes stilling.

Partenes stilling må også ses i sammenheng med hvilket innhold avtalen har fått. Dersom avtalens innhold er klart i favør av det som må betegnes som den sterkeste parten, og denne parten gjennom sine disposisjoner har gitt tydelige føringer for avtalens innhold, vil dette kunne få betydning i urimelighetsvurderingen. Retten viser i den forbindelse til NOU 1979:32 s. 53, hvor Standardkontraktutvalget uttaler følgende:

«Etter generalklausulen vil det være rimelig å reagere raskere på et misforhold mellom ytelsene dersom den ene part har framkalt dette misforholdet ved subjektivt klanderverdig opptreden, f.eks. ved bevisst å opplyse om en uriktig markedspris eller for øvrig bevisst å gi inntrykk av en gunstigere pris enn det er grunnlag for. På den annen side taler det mot lempning etter generalklausulen at kjøper har vært klar over

den høye pris, men likevel ønsket å kontrahere. Her vil det i så fall være mer nærliggende å vurdere om selger har utnyttet en monopolsituasjon eller kjøpers avhengighet på urimelig måte».

Ved den konkrete vurderingen viser retten til at det i tillegg til å være en svært høy pris for en relativt beskjedne rettighetskrenkelse, er det Robin Lund AS som feilaktig har opplyst at den angitte prisen i fakturaen er markedspris. Det foreligger dermed en uriktig forutsetning til grunn for avtalen ved at den opplyste prisen var langt over markedspris. Når den tilsynelatende balanserte avtalen forrykkes på denne måten, taler det for at avtalens virkninger fremstår urimelig. Se i den forbindelse til illustrasjon Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 2014 s. 351 og Hålogaland lagmannsretts avgjørelse inntatt i RG-2003-458 hvor uriktige faktiske forutsetninger dannet grunnlag for avtalerevisjon etter avtaleloven § 36.

Det kan ikke legges til grunn at Meistad eller andre tilknyttet Orkdal Øye skjønnte at dette ikke var markedspris eller at de tok en bevisst risiko. At de har forhørt seg med noen bekjente som er advokater og at disse også feilaktig har antatt at beløpet er en form for bransjestandard, kan ikke retten se at kan tillegges noen betydning slik som for eksempel at Meistad av den grunn skal ha akseptert prisen etter faglig rådføring slik som Robin Lund AS synes å argumentere for.

Ved den konkrete helhetsvurderingen bemerker retten at som et klart utgangspunkt er et nokså lite rom for å anvende avtaleloven § 36 til å revidere avtaler inngått mellom to næringsdrivende. Dette gjelder også der styrkeforholdet dem imellom må betegnes som skjevt. Retten er likevel av den oppfatning at det i dette tilfellet, og til tross for det nokså beskjedne vederlaget, er adgang til å anvende bestemmelsen til å revidere partenes avtale.

Retten viser til at det er inngått en avtale hvor i alle fall én av partene – Meistad – antok at det var standard i bransjen at en slik opphavsrettskrenkelse som de hadde begått medførte en reaksjon i form av et vederlag på 9 717 kr. Når det senere viser seg at den reelle markedsprisen er betraktelig lavere, over førtitre ganger så lite som det som ble lagt til grunn i avtalen, svikter grunnleggende faktiske forutsetninger for avtaleinngåelsen.

Selv om partene i utgangspunktet har risikoen for at de forutsetninger de legger til grunn for avtaleinngåelsen er riktig, slik som at et kompensasjonsvederlag er et uttrykk for bransjepraksis, kan ikke dette utgangspunktet gjelde med samme styrke når informasjonen som danner grunnlag for forutsetningen tilflyter fra den andre kontraktsparten og presenteres som riktig, men objektivt sett var uriktig. Se til illustrasjon Høyesteretts avhørelse inntatt i Rt. 2012 s. 355, Longvik-dommen, avsnitt 68 og 69.

Selv om det i dette tilfellet formelt sett er tale om to næringsdrivende som har inngått en avtale, er det likevel klart at det ikke er et jevnbyrdig forhold mellom partene. Robin Lund

AS, som en profesjonell næringsdrivende innen grafisk design og foto, visste eller måtte ha visst at 2 990 kr (multiplisert med tre) var langt over bransjestandard for et enkelt grafisk illustrasjonsbilde av en påskekylling. På bakgrunn av at det ikke er lagt frem dokumentasjon som kan sannsynliggjøre at dette er en reell markedspris, for eksempel gjennom salgstill, fremstår det for retten som 2 990 kr er den prisen Robin Lund AS ønsker for bildet uten at det er i nærheten av hva et marked er villig til å betale. Det skal i slike tilfeller mindre til for å korrigere et misforhold i ytelsene.

Retten bemerker at det faktum at mange andre kan ha valgt å betale lignende krav fra Robin Lund AS ikke sannsynliggjør at vederlagskravet er uttrykk for markedspris eller bransjestandard.

Det er også et aspekt at reglene om kompensasjonsordningen for opphavsrettsbrudd i åndsverkloven vil fremstå som vanskelig tilgjengelig for både privatpersoner og næringsdrivende som driver en mindre virksomhet. I fakturaen er det vist til noe som påstås å være en bransjestandard og et regelsett som angivelig skal gi opphaveren rett til å tredoble av det angitte vederlaget for den urettmessige bruken. Når dette ikke stemmer, vil måtte gå utover den parten som har presentert informasjonen som korrekt i møte med en uerfaren part slik som øyelege Meistad. En slik inndrivningspraksis som Robin Lund AS bedriver ovenfor noen som feilaktig, men grovt uaktsomt, tror at bildet kan lastes ned gratis, har ikke noe aktverdig formål som fortjener rettsordenens beskyttelse.

Retten er på denne bakgrunn kommet til at det er grunnlag for å revidere avtalen i medhold av avtaleloven § 36. Rettsvirkningene av at avtaleloven § 36 får anvendelse er at en avtale eller avtalevilkåret kan settes «helt eller delvis til side eller endres». Bestemmelsen legger opp til en konkret vurdering hvor retten er innrømmet et skjønn. Det er likevel slik at avtalen kun kan revideres i den utstrekning det er nødvendig for at avtalen ikke lenger fremstår urimelig, jf. Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt. 1998 s. 1683.

Det fremgår av fakturaen som dannet grunnlag for avtaleinngåelsen at fakturabeløpet på 9 717 kr er begrunnet med en kompensasjon for énbrukslisens, oppreisning for urettmessig publisering og oppreisning for publisering uten lovpålagt navngivelse. Retten har som nevnt kommet til at riktig «markedspris» for dette ville vært 225 kr inkludert merverdiavgift.

Retten har etter en helhetsvurdering kommet frem til at avtalen skal revideres slik at kontraktsvederlaget fastsettes til 1 500 kr. Dette vederlaget er seks ganger høyere enn det som ville vært en riktig «markedspris», men er likevel ikke slik at det fremstår urimelig. Retten viser til at det gjelder avtalefrihet på området, og avtaleloven § 36 kun kan anvendes til å korrigere de urimelige kontraktsvilkårene.

5. Kravet om forsinkelsesrenter

Meistad har lagt ned påstand om betaling av forsinkelsesrenter fra det tidspunkt retten finner rimelig. Hovedkravet ble fremmet som et tilbakesøkningskrav i brev av 1. april 2023. Forsinkelsesrenter skal for dette kravet løpe 30 dager etter at kreditor har sendt påkrav, og løper derfor fra 1. mai 2023 og frem til betaling skjer, jf. forsinkelsesrenteloven § 2.

Påstanden til Meistad må forstås slik at hun også krever forsinkelsesrenter for rettsgebyret for behandlingen i forliksrådet. Det er ikke dokumentert at dette kravet er fremmet skriftlig forut for behandlingen i tingretten, jf. forsinkelsesrenteloven § 2.

Rett til forsinkelsesrente og tvangsgrunnlag for rentekravet følger av forsinkelsesrenteloven § 2 første ledd, jf. § 3 første ledd og tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 tredje ledd. Meistad vil derfor kunne ha rett til forsinkelsesrenter for sakskostnadene dersom Robin Lund AS ikke betaler innen oppfyllelsesfristen på to uker, jf. tvisteloven § 19-7 første ledd. Det er ikke nødvendig å ta med forsinkelsesrentekravet i domsslutningen.

Sakskostnader

Reglene om sakskostnader i tvisteloven kapittel 20 og tvisteloven § 10-5 regulerer partenes krav på erstatning for sakskostnader i saker som behandles etter reglene for småkravprosess.

Det følger av tvisteloven § 20-2 første ledd at en part som har vunnet saken, har krav på full erstatning for sine sakskostnader fra motparten. I de tilfeller en part gis medhold av betydning, men ikke vinner saken fullt ut, kan tvisteloven § 20-3 etter omstendighetene få anvendelse. Etter tvisteloven § 20-4 kan det også tilkjennes erstatning uavhengig av sakens utfall.

Det følger av tvisteloven § 20-2 annet ledd første punktum at «[s]aken er vunnet hvis parten har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige, eller hvis motpartens sak er avvist eller hevet fordi den er frafalt eller ikke hører under domstolene.» Hvorvidt en part har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige beror på en «bredere vurdering hvor det legges vekt på den relative differansen mellom påstandsbeløpet og domsresultatet, og på hvor tyngdepunktet i saken ligger», jf. HR-2016-770 avsnitt 13. Det må også ses hen til hvor stor del av det eller de krav saken gjelder, parten har fått medhold i, jf. Rt. 2014 s. 731.

Vurderingen av om saken er vunnet fullt ut eller i det vesentlige beror på påstandene som ble lagt ned i tilsvaret, holdt topp mot domsresultatet. Meistads påstander er noe endret fra tilsvaret og hennes siste prosesskriv av 15. juli 2024. Bakgrunnen for dette var at påstanden var noe uoversiktlig angitt, og retten derfor veiledet Meistad i så måte for å klargjøre påstandene, jf. tvisteloven § 11-5, jf. særlig bestemmelsens sjette ledd. Rettens veiledning ble delvis fulgt opp i prosesskrivet. Retten så imidlertid ikke noen grunn til å veilede ytterligere.

Selv om det innholdsmessig er en viss forskjell mellom Meistads påstander, er ikke denne større enn at den må ligge innenfor det akseptable. Essensen i påstanden er at Meistad ønsker tilbakebetaling for kravet og rettsgebyret for behandlingen i forliksrådet, samt forsinkelsesrenter for kravet. De endrede påstandene er i hovedsak en klargjøring av påstandene, uten at de innholdsmessig endres noe særlig.

Meistad har lagt ned påstand om at hun tilkjennes 9 492,5 kr med tillegg av forsinkelsesrenter, mens hun i dommen har blitt tilkjent 8 217 kr med tillegg av forsinkelsesrenter. Meistad har følgelig fått medhold i om lag 86 % av det kravet hun fremsatte. Domsslutningen ligger derfor nokså tett opptil Meistads krav, likevel slik at det er en viss forskjell.

Tyngdepunktet i saken har vært hvorvidt avtaleloven § 36 kunne få anvendelse på en gyldig inngått kontrakt. I denne vurderingen har den reelle «markedsprisen» for opphavsrettskrenkelsen stått sentralt. Forholdene rundt avtalens inngåelse og den betydningen det har fått for urimelighetsvurderingen har også vært sentralt. Retten har som nevnt gitt Meistad fullt ut medhold i at den skal fastsettes til 225 kr og at forholdene rundt avtalens inngåelse taler for at avtalen skal revideres. Differansen mellom Meistads påstand og domsresultatet skyldes at avtaleloven § 36 kun kan anvendes for å korrigere avalen slik at den ikke lenger er urimelig. Dette rettslige spørsmålet har ikke partene belyst i sine skriftlige innlegg, og må karakteriseres som underordnet sakens hovedspørsmål.

Retten er av den oppfatning at Meistad i det vesentlige har vunnet saken, og at hun av den grunn har krav på å få dekket sine sakskostnader etter tvisteloven § 20-2 første ledd.

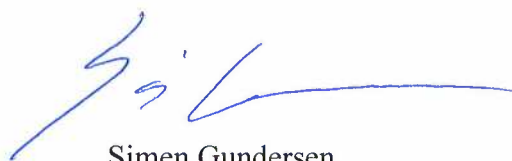
Retten bemerker uansett at Meistad også ville hatt krav på sakskostnader etter tvisteloven § 20-3 idet det etter rettens syn foreligger slike tungtveiende grunner som tilsier at Robin Lund AS skulle dekket hennes sakskostnader. Domsresultatet innebærer at det ikke ville vært rimelig for Meistad å akseptere standpunktet til Robin Lund AS, jf. HR-2019-1611-U.

Meistad har krav på å få dekket nødvendige sakskostnader. Sakskostnadskravet bygger utelukkende på erstatning for rettsgebyret til behandlingen i forliksrådet, og er klart nok nødvendige, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd og § 10-5. Meistad gis derfor medhold i kravet om erstatning for sakskostnader på 1 367 kr.

DOMSSLUTNING

1. Robin Lund AS dømmes til å betale 8 217 – åttetusentohundreogsyttien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen, med tillegg av lovens forsinkelsesrenter regnet fra 1. mai 2023 og frem til betaling skjer.
2. Robin Lund dømmes til å betale 1 367 – ettusentrehundreogsekstisyv – kroner i sakskostnader til Astrid Meistad innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.

Retten hevet

Simen Gundersen

Veiledning om anke i sivile saker vedlegges.

Veiledning om anke i sivile saker

I sivile saker er det reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 som gjelder for anke. Reglene for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger er litt ulike. Nedenfor finner du mer informasjon og veiledning om reglene.

Ankefrist og gebyr

Fristen for å anke er én måned fra den dagen avgjørelsen ble gjort kjent for deg, hvis ikke retten har fastsatt en annen frist. Disse periodene tas ikke med når fristen beregnes (rettsferie):

- fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag
- fra og med 1. juli til og med 15. august
- fra og med 24. desember til og med 3. januar

Den som anker, må betale behandlingsgebyr. Du kan få mer informasjon om gebyret fra den domstolen som har behandlet saken.

Hva må ankeerklæringen inneholde?

I ankeerklæringen må du nevne

- hvilken avgjørelse du anker
- hvilken domstol du anker til
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hva du mener er feil med den avgjørelsen som er tatt
- den faktiske og rettslige begrunnelsen for at det foreligger feil
- hvilke nye fakta, bevis eller rettslige begrunnelser du vil legge fram
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det kravet ankesaken gjelder, og hvilket resultat du krever
- grunnlaget for at retten kan behandle anken, dersom det har vært tvil om det
- hvordan du mener at anken skal behandles videre

Hvis du vil anke en tingrettsdom til lagmannsretten

Dommer fra tingretten kan ankes til lagmannsretten. Du kan anke en dom hvis du mener det er

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i dommen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Hvis du ønsker å anke, må du sende en skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har behandlet saken. Hvis du fører saken selv uten advokat, kan du møte opp i tingretten og anke muntlig. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater, anker muntlig.

Det er vanligvis en muntlig forhandling i lagmannsretten som avgjør en anke over en dom. I ankebehandlingen skal lagmannsretten konsentrere seg om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet, og som det er knyttet tvil til.

Lagmannsretten kan nekte å behandle en anke hvis den kommer til at det er klar sannsynlighetsovervekt for at dommen fra tingretten ikke vil bli endret. I tillegg kan retten nekte å behandle noen krav eller ankegrunner, selv om resten av anken blir behandlet.

Retten til å anke er begrenset i saker som gjelder formuesverdi under 250 000 kroner

Hvis anken gjelder en formuesverdi under 250 000 kroner, kreves det samtykke fra lagmannsretten for at anken skal kunne bli behandlet.

Når lagmannsretten vurderer om den skal gi samtykke, legger den vekt på

- sakens karakter
- partenes behov for å få saken prøvd på nytt
- om det ser ut til å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket, eller ved behandlingen av saken

Hvis du vil anke en tingretts kjennelse eller beslutning til lagmannsretten

En *kjennelse* kan du som hovedregel anke på grunn av

- feil i de faktiske forholdene som retten har beskrevet i kjennelsen
- feil i rettsanvendelsen (at loven er tolket feil)
- feil i saksbehandlingen

Kjennelser som gjelder saksbehandlingen, og som er tatt på bakgrunn av skjønn, kan bare ankes dersom du mener at skjønnsutøvelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan du bare anke hvis du mener

- at retten ikke hadde rett til å ta denne typen avgjørelse på det lovgrunnlaget, eller
- at avgjørelsen åpenbart er uforsvarlig eller urimelig

Hvis tingretten har avsagt dom i saken, kan tingrettens avgjørelser om saksbehandlingen ikke ankes særskilt. Da kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Kjennelser og beslutninger anker du til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anken avgjøres normalt ved kjennelse etter skriftlig behandling i lagmannsretten.

Hvis du vil anke lagmannsrettens avgjørelse til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Samtykke gis bare når anken gjelder spørsmål som har betydning utover den aktuelle saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta anker over *kjennelser* og *beslutninger* til behandling dersom anken ikke reiser spørsmål av betydning utover den aktuelle saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves. Anken kan også nektes fremmet dersom den reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelser og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.